

hogy ősei birtokaikat elzálogosították és irásbeli okmányaik elvesztek, ő egyébként Ádámnak a fia és Györgynek az unokája, amit tanuvallomásokkal igazol, melyet 1745. október 10-én tettek Nyitraapáthin, mely szerint néhai nemzetes és vitézlő Bucsányi Ádám neki édes atyja vala, viszont ezen Ádámnak az atyja az Érsekújvárbán lakozott néhai Bucsányi György volt; néhai Bucsányi Ádám, néhai Bucsányi György uramnak a fia, Nyitravicsápon házasodván nemzetes és vitézlő Emődy Imre uram leányát, úgy mint mostanság is életben lévő Emődy Éva asszonyt vette házastársul, és ugyan együtt nemzették Isten áldásából Instans uramat. Miután úgy Ádám, mint György a 60. éven felüli nemesi jegyzékekben előfordulnak és a vallató tanuk már meghaltak, az ügyész újabb véleménye alapján, nemességük elismertetett. II. 354. és IV. 14.

Bula. Bula János Csejthén és unokatestvére szintén János hivatkoznak a 60. év előtti nemesi összeírásokra, amelyekben előfordul Bula Mihály, akitől származott Mihály és János, Mihálytól; János és Jánostól, Mihály testvérétől megint János származott, ezt egy 1712 november 21-én kelt osztálylevéllel igazolták, mely szerint néhai Bula Mihály gyermekei János, Anna, Erzsébet és Mihály osztozkodnak zsolnafalvai birtokukon. II. 512. és III. 122.

Bunyik. Bunyik László Kishinden és testvére Ferenc, Mihálynak a fiai, Kishinden lévő ősi birtokjoguk alapján kétségtelen nemesek. I. 2. és V. 159.

Burián. Burián Imre és László, kiskoru, Jánosnak a fiai, aki néhai András fia, Dojcsón. Miután őseik a legrégibb nemesi összeírásokban időb hosszú során át benfoglaltatnak, kétségtelen nemességüket elismerték. I. 451. és VII. 44.

Burics. (Burza) Burics János Nagy-Jácon fiai: György János, és József bemutatta

eredetben függő pecséttel, Lipót királynak Bécsben 1703 február hó 4-én kelt, Burics vagy Burza György részére kiadott cimeres nemesítő levelét, melyet ugyanazon évben Nyitra vármegyében kihirdettek; ezen nemes levél-szerzőnek a fia lévén Burics János, mint I. fokon álló nemessége elismertetett, II. 409. és IV. 92. A család cimere, — a nemeslevél másolatban csak kivonatossan lévén közölve — a szövegben nem foglaltatik.

Butkovics. Butkovics István, Ignác fia, néhai Mihály fia, Rohón lakik, ősei a régi nemesi összeírásokban előfordulnak, kétségtelen nemessége elismertetik. II. 633. és VII. 10.

Buzássy. Buzássy János, fia István, továbbá Buzássy Károly Szomorfalván, ősidők óta nemességük használatában lévén és Szomorfalván lévő ősi birtokjoguk alapján, kétségtelen nemesek. II. 350. és IV. 2.

Buzma. (Buzna) Buzma József Pacolájon, féltestvére Kristóf, Bars megyében Garam-Ujfalun, nemkülönben Buzma János, és fiai János, Ferenc és Mihály, és féltestvére Mihály Nagy-Jácon, bemutatták eredetben függő pecsét alatt József királynak Bécsben 1710 április 3-án kelt Buzna Kristóf és Pál testvérek, továbbá Kristóf neje Naszvady Erzsébet és gyermekeik: István, Anna és Borbála részére adományozott cimeres nemesítő levelét, amelyet 1710. évben Nyitra vármegye közgyűlésében kihirdettek. A család cimere: kék színű pajzs alján arany korona ezen két pár aranyból és ezüsből font koszoru (timbrea), a fölött piros ujjú hajlitott kar markában fekete gém kócsagot tart; nyílt sisak feletti koronán szintén nyugvó kar, mint a pajzsalak. Takarók: mindkét oldalon piros-kék. II. 370. és IV. 35. Nemes levél hiteles másolata II. 48. alatt.

(Folyt. köv.)

Komárom vármegye levéltárának rendezési terve.

E lapok utolsó füzetében tettünk említést Komárom vármegye levéltára rendezéséről, most pedig közöljük annak tervezetét, amely az idő szerint a vármegye törvényhatósága előtt fekszik.

Előre kell bocsátanunk azt, hogy a levél-

tárak rendezésénél azok anyaga az egyedül irányadó és mivel minden levéltár a helyi viszonyok szerint más és más képet nyújt, a levéltári okirat gyűjtés és selejtezés törvényhatóságok szerint változott, egységes levéltári rendszer eleddig ki nem alakulhatott. Egy-

séges rendszerre a jövőben sem fognak áttérni a levéltárak, mert a kezelés egyöntetűsége egyúttal nem jelenti az egységes anyagon felépülő rendszert. A kezelés terén is vannak olyan vizsátságok, eltérések és kinövések, amelyek szabályozásra szorulnak. Ezek közül csak egyet említünk fel: a sok vármegyében honos közös levéltár-irattári rendszert. Ennek célszerűsége felett lehetne vitatkozni, de mi egyszerűen utalhatunk a Vármegyei Ügyviteli Szabályzat rendelkezéseire, amely külön levéltárat és külön irattárat különböztet meg; a főkülömbsséggel, mely e két intézményt elválasztja, a legtöbb közigazgatási tisztviselő tisztában van már t. i. az irattár a folyó, használati, recens ügyiratok gyűjteménye és kezelési helye, a levéltár pedig a történeti becsü okiratok, oklevelek, periratok, jegyzőkönyvek stb., megőrzendő és megőrzésre érdemes egyéb levéltári anyag: térképek, tervek, címerek, kéziratok gyűjteményes elhelyezését és megőrzését szolgálja, amelynek természetes növedéke a VÜSz szerint besorozandó, már selejtezett levéltári anyag. (A VÜSz ezt a rendelkezése legtöbb vármegyében nincs végrehajtva.)

A levéltárak szempontjából mindenesetre a történeti anyag az, amely figyelmünket első sorban leköti; ez a legbecsesebb, mert ebben vannak felgyűjtve a vármegye multjára vonatkozó adalékok. Mivel a vármegyéknek ma vagyonuk már alig van, részint pedig ez a vagyon a felette való rendelkezési jog hatálytalanságával értéket alig képvisel, maradnának egyedüli vagyonául multjának évszázados emlékei és régi dicsőségének hagyományai, melyeket többé kevésbé minden levéltár őriz. Ezekre kellene tehát a vármegyék és városok figyelmének fordulnia, hogy ezeket a kincseket megtartsák és megismertessék.

Ezek a szempontok indítottak arra, hogy levéltárunk rendezésére a törvényhatóság közgyűléséhez előterjesztést tegyek.

A levéltár rendezésének előfeltétele az alkalmas levéltári helyiség. Komáromvármegye levéltára, mely sok hányatáson ment keresztül*)

mai helyén 1885. óta áll. Addig szűk és csekély számú helyiségben szorongott. Ez a mostani épülete is tulajdonképpen szükségglakás. Régebben a lovaspandurok kaszárnyájának épült.

Földszintes épület cseh boltozattal építve kis előtérrel, honnan kényelmi helyiségek nyílnak, azután a hivatali helyiség, melyen kívül egyetlen teremből áll, melynek hossza 23 szélessége 9 magassága 3 m. A mennyezet 8 pilléren nyugszik. Vasajtóval, az ablakok vastáblákkal vannak ellátva, különben a helyiség sötét, alacsony, alapincézve nincsen, tehát nem elég száraz, nem olyan mértékben, mint az a levéltár számára kívánatos.

Ebben a helyiségben van felállítva a levéltár és egyúttal a vármegyei könyvtár, mely 1914. elején költözik ujonnan épült palotájába. A levéltárat tíz fülkére osztják a közepén kettős sorban vonuló pillérek, melyekben az anyag tekintet nélkül összetartozandóságára el van raktározva. Ez alól kivételt csak a gyűlési iratok, az alkotmánytalan időszak és a provizórium iratai képeznek, amelyek természetes kapcsolatuk szerint vannak csoportosítva. Külön helyiségben kezeljük a számadásokat és a pénztári fő- és segédkönyveket, mivel azok a számvévség rendelkezésére állanak, de ebben a helyiségben lehetetlen is volna elhelyezésük.

Mindinkább aktuálissá lett a levéltár kiépítésének ügye, melyre a vármegye 10000 K hozzájárulást szavazott meg, a kir. adóhivatal tőkésített házbéreit; kilátásba helyezett az állami hozzájárulás is, mely kormányhatósági tárgyalás alatt áll.

A levéltár anyagának szétválasztására más szempont, mint a kronológia, nem lehet mértékadó. Itt meg kell különböztetnünk a történeti anyagot és el kell választanunk a többitől. Ezt határvonalat a rendi vármegye megszűnése alkotja és az 1848. év a választó vonal. Igen természetes, hogy nem minden, ami ezelőtti keletű, egyúttal történeti anyag is. A levéltáros főhivatása abban áll, hogy ezt meg tudja különböztetni és meg tudja érezni. Mindazonáltal ezt a

*) A XVII. sz. végén Zámory György komáromi várkapitány és az alispán a Vág folyó halászatán összekülönböztek, mire a nevezett kapitány fegyvereseivel hatalmasul a vármegye házára tört és azt felgyújtatta, mivel a levéltárnak is helyrehozhatlan károkat okozott. A Rákóczi felkelés idején külön gyűlésezett a kuruc és a labanc vármegye, az 1763

évi komáromi nagy földindulás után, mely sajnos többször ismétlődött meg pár évtized alatt, Tatára vitték a levéltárat. Több ízben selejtezték utoljára 1878—1882. években. Irodalom: Thaly Kálmán jelentése Komáromvármegye levéltáráról (Századok. 1870. 606 l.)

határkövet kell leállítanunk a régi és az újabb kori iratok közé.

A történeti anyagot négy osztályba sorozandónak tartom, úgymint:

I. Közjog. A régi rendi vármegye közgyűlési iratai és jegyzőkönyvei. Statutumok. Kormányshékekkel való levelezés stb. (1619—1848.) Ehhez cédula katalógus készítendő, mely az anyagot tárgy és hely szerint dolgozná fel.

II. Családtörténet. A nemesi vármegye iratai. Eredeti címeres levelek. Nemesség vizsgálatok (Investigatiók.) Nemesség vitató perek. Nemesi összeírások 1847-ig. (A családtörténeti részt ki egészítik a törvénykezési iratok között található magánjogi okiratok u. m. végrendeletek, osztályok, tiltakozások, amelyek onnan szét nem választhatók.) Ehhez a részhez regesták készültek pontos utaló lapokkal, melyek 1600 családról nyújtanak felvilágosítást. A regesták száma 48000. Regesták készültek ezenkívül a vármegyei általános és időközi tisztújításokhoz is 1861-ig bezárólag, úgyszintén a családi címeres pecsétekhez.

III. Törvénykezés. Ebbe a csoportba tartoznak a magánjogi: birtok- és polgári perek, a még található urbéri és uriszéki iratok, a büntető perek, örökösödési ügyek és végrendeletek 1848-ig (ide vannak besorozva a levéltár középkori oklevelei is, amelyek a periratokból a hovatarozandóság gondos megjelölésével kiválasztandók és külön erre a célra készített tűzmentes fülkében helyezendők el külön borítékokban, melyek egyuttal az oklevél regestájául is szolgálnak.) A családtörténeti és a helyszerinti vonatkozásokhoz cédula katalógus lesz készítendő.

IV. Vegyesek. A három első osztályba be nem illeszthető 1848 előtti levéltári anyag gyűjteménye. Ide tartoznak a régi számadások, egyházi és katonai iratok, céhek kiváltságlevelei, a statisztikai adalékok, régi térképek stb.

Az újabb levéltári anyag hat osztályba lenne sorozandó és pedig:

1. *Megyei közigazgatás.* a) 1849—1903. Megyefőnöki iratok (elnöki és közigazgatási) 1850—1861, a provizórium iratai 1861—1867, az alkotmányos kor iratai és pedig a közgyűlési iratok 1867—1878 (ezek 1879-től kezdve az alispáni iratok közt kezeltetnek) az alispáni

iratok 1867—1903, a közigazgatási bizottság iratai 1878—1903. Közgyűlési jegyzőkönyvek 1867—1913. b) Külön osztályt képez a gyámügyi közigazgatás: a gyámbizottmányok, az árvás törvényszék és az árvaszék iratai 1850-1903.

2 *Járásai közigazgatás.* 1849—1872. Cs. kir. szolgabirói (Bezirkerek) iratok. 1850—1861. Az önálló szolgabirák iratai 1872-ig. Az ezen időpontot túl levő anyagot ez idő szerint a járások főszolgabirói hivatalai kezelik, melyek a megejtett selejtezés után szintén a levéltárba lennének utalandók.

3. *Törvénykezés.* A cs. és kir. járásbiróságok iratai. — A megyei törvényszék iratai 1871-ig.

4. *Anyakönyvi másodpéldák.* a) Felekezeti anyakönyvek 1829—1895. Ezek ez idő szerint járások szerint vannak csoportosítva, úgy, hogy minden esztendő négy csomagból áll. Ez a kezelés merőben helytelen és idővel az összehajtogatott anyakönyvek romlására vezet. Ezek községek szerint csoportosítandók és bekötetendők. b) Állami anyakönyvek 1895—1913. Ezek részére külön terem lesz biztosítandó szétszedhető Schlick-féle vagy Márkus rendszerű vas állványokkal.

5. *Számadások.* Főkönyvek, segédkönyvek, a háztartás, az alapok és a gyámpénztár köréből 1867—1913. Számadási naplók és zárószámadások 1913-ig.

6. *Vegyes iratok.* Az előző öt osztályba nem sorozható levéltári anyag: Külön megőrzendő okiratok. (Örökbefogadási szerződések, utak törzskönyvei, hivatalátadások jegyzőkönyvei stb). — A képviselőválasztásokra vonatkozó iratok: választói névjegyzékek 1860—1913. képviselőválasztások jegyzőkönyvei és a királyi összehívó levelek. — A vármegyei szabályrendeletek gyűjteménye. — A községek szabályrendeletei. — A vármegye területén működő egyesületek alapszabályai (községek szerint csoportosítva). — Vizi okirattár és vizikönyvek. — Erdőgazdasági üzemtervek.

Az új levéltár emeleti részén lesznek elhelyezendők az I—IV osztályba tartozó iratok és a 4. osztályból a felekezeti anyakönyvek. A földszinti részt az 1—6 osztály foglalja el.

Dr. Alapi Gyula.

level mellett éltenek nemessy szabadságokkal és eleitül fogva nemes embereknek tartattak.“

A kihallgatott 70—80 éves tanuk — kik közül egyik-másik a Simonoknál volt szolgálásban — mind ugyanezen értelemben vallanak. Ugyanekkor az egyik tanu „aszt bizonyosan tudja, hogy ezen utrumban specificált Simonoknak a Nagy Attyok Néhaj Simon Mihály T. Nemes Thorna vármegyéből jött ide Miskolcz várossában lakni, Armálissokat is látta az Fátens.“

A család leszármazásáról szóló iratok S. Mihálynak két fiát említik, u. m. *Mihályt* és *Lukácsot*, mint akiknek szintén utódaik maradtak. Minthogy az armálisban szereplő Miskolchy *Mihály* és *Lukácsról* s még két testvérükről semmiféle adatot nem lehet találni s minthogy Miskolczy nevű család a későbbi időben is soha nem igazoltatta ezen címerlevél alapján a nemességét: feltehető az a kérdés is, vajon Simon Mihály két ismert fia nem volt-e azonos a két hasonló nevű Miskolchy-testvérrel? (A Lukács név ügyis hagyományos volt a Simonoknál.) Simon Mihály Miskolcra való költözésének időpontja nincs pontosan feljegyezve. Lehet, hogy már az armális szerzésekor itt lakott s innen vitte azt a szülővármegyéjébe kihirdettetni. S mint ahogy a régi vármegyéje Almássy-néven írta őt be a jegyzőkönyvbe, — új otthonában ő az akkori elég gyakori szokás szerint a Miskolczy-nevet kívánta utódaira átörökíteni. Miskolcon ő maga is egyízben „Michael Literatus de Miskolcz“, majd pedig „Michael Miskolczy“ néven is említették.¹⁾ Az 1638-ból fenmaradt borsodmegyei nemesi összeírásban pedig „Mihály Deák“ néven szerepel a miskolci nemesek közt.

Az armálisban ugyan Simon Mihálynak már életben levő és még azután születendő gyermekeiről van szó, ez a sablonos kitétel (jam natis et deinceps nascituris haeredibus) azonban más gyermektelen címerszerzők személyével kapcsolatban is elő szokott fordulni.

A rokoni, apai, gyermeki, testvéri viszony nem mindenik armálisban van feltüntetve (pl. a Nagyfalusi Arany cs.) s arra is van példa, hogy ugyanegy család tagjai ugyanazon címerlevélben különböző néven hivatnak (pl. Uzoni

Márk Mihály és testvére uzoni *Kúthy* Péter 1627. június 7. Gyulafehérvár): a jelen eset azonban bővebb, pozitívabb adatok hiányában továbbra is nyílt kérdés marad²⁾. Simon Mihály utódai, kik közel három évszázad múltán ma is jobbára Miskolcon élnek, az eredeti családnevet tartották meg. A Miskolczi (de Miskolcz) előnév azonban előfordul; inkább az idegenbe szakadt családtagok neve mellett.

I. Ferenc József király 1912. március 26-án Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával a család egyik tagjának — e sorok írójának — kérelmére megengedte a „Miskolczy-Simon“ kettős családnév felvételét, a régi magyar nemesség és a meglevő címer használatához való jog épségben tartása mellett.

*

Miskolcz városa a 17. század közepe táján még a török hódoltság járma alatt nyögött. Az egri végvárban székelő török basa részére a miskolczi polgárság pénzt, takarmányt, ruhá-neműeket, ágyutalpakat tartozott szállítani adóba, sőt robotolnia is kellett. 1657-ből fenmaradt egy okirat, mely a Miskolczon lakó Simon Mihálynak — ki valószínűen vagy a nemesség-szerzővel vagy annak hasonló nevű idősebb fiával azonos — az egri török udvarral való összeköttetéséről szól. Simon Mihály 1654-ben valami ügyből kifolyólag adósa volt a török basának,

²⁾ Az 1630. évi armálisban előforduló két családnév kombinációján alapult a családban az a korábbi, téves nézet, hogy Simon Mihály Deák annak a Miskolczy Simon Deáknak fia lett volna, ki a 17. század elején féltestvérének Árky Andrásnak párbajban történt megölése után notáztatott és elbujdosott Miskolcra. Ezen a vélekedésen alapszik nagy regényíróknak, Jókai Mórnak »A Miskolczyak« című történelmi elbeszélése is, melyben Simon Mihály személyével is foglalkozva, azt írja róla Jókai: »Simon Deáknak egyetlen fia Mihály Deák, ki atyja keresztnévét vette fel családi nevéül, II. Ferdinánd király alatt harci vitézsége jutalmául visszanyerte ősei nemesi címerét s az apai Miskolczy-nevet, amit utódai most is dicsőséggel viselnek s ott lakoznak az ősi földön.«

Ez az említett Simon Deák a Miskolcon azon időben élt (és Zemplénmegyében is birtokolt) egyik szereplőbb Miskolczy-családból származott, melynek korábban élt tagjai közül »Ambrosius Tánzos literatus de Myssckowcz« 1554. dec. 4-én (Zemplénmegyei lt. Prot. A. N. 2. pag. 372), János Deák a Balázs fia pedig 1582. ápril 4-én (borsodmegyei lt. II. jkv. 125. l. és jászói lt. L. 158) szerzett armálist. E családnak majd minden tagja viselte a Deák titulust is. Temetkezőhelyük a miskolczi avasi ref. templomban volt. Siremlékük ma is megvan. Miskolcon és környékén több Miskolczy-család is szerepelt, mely eredetileg többnyire szintén másnevű volt.

¹⁾ Jászói lt. Q. jkv. 422. l. és egri kápt. lt. M. jkv. 365. sz.

ki előtt id. Csapó István, Miskolc város főbírája és egy másik miskolci polgár vállaltak érte kezességet, ami akkor a török udvarnál nagyon divatban volt.

Simon Mihály azonban az akkori háborus viszonyok közt több esztendőre eltűnt Miskolcra. Ezalatt pedig az egri török basa az ő hátrálékos adósságát könyörtelenül behajtotta a két jótállóján. Erre vall az a Borsodmegye levéltárában¹⁾ fenmaradt, régi magyar nyelven írott folyamodvány, melyet Csapó István²⁾ három év múltán 1657-ben Borsodvármegyéhez intézett s melyben a fenti ok miatt ismételtén executiót kér Simon Mihálynak a felesége kezén levő javaira.

Ifjabb Simon Mihály nevével még többször találkozunk. Állítólag ő volt a történeti anekdotában szereplő Simon nevű miskolci

biró³⁾. 1675-ben Miskolcnak a Csaba-felőli részében, a Mindszenti kapunál levő háza említetik s ő maga mint néhai Bárczay Ferenc abauji alispán s egyúttal miskolcvidéki (csabai) nagybirtokos belső embere szerepel.⁴⁾

Idősebb korában még rá akarták bízni Miskolc városának a főbiróság mellett legnagyobb felelősséggel járó kincstartói állását. Azonban nem vállalta, hanem lefizette a 40 magyar forint és másfél hordó bor váltságdíjat.⁵⁾ Éppen abban az esztendőben (1698.) volt ez, mikor a Tompa Mihály által is megénekelt Kondai Kiss Mihály főbirót lefejeztette a pallossal járó biró, szigorú városi tanács, egy leánnyal való találkája miatt.

Mihálynak István nevű egyik fia már előbb 1686-ban városkapitánnyá választott.⁶⁾

(Vége következik.)

¹⁾ Acta non protocollata. Sp. XIII. Fasc. I. No. 113.

²⁾ Ezen levélben nevezett Csapó Istvánnak sok ügyes-bajos dolga volt a törökkel. Így az 1664. márc. 27-én kelt miskolci jegyzőkönyv szerint Bekr jancsár-csapatfőt vádolta be leányrablásért Mohammed egri kádi előtt. Ugyanazon évben ismét mint kezes szerepel a török udvarban, Miskolczi Bodnár Mihály füleki pap ügyében.

³⁾ Szirmay Antal: Hungaria in Parabolis. Szerző cikke: Budapesti Hirlap 1912. július 9.

⁴⁾ Liber Annalis Civitatis Miskolcz, I. k. 371. l.

⁵⁾ Ugyanott. 438-439. l.

⁶⁾ Ugyanott 415. l.

Adatok a Losonczy Gyürky család leszármazásához.

Családtörténetíróink a Losonczy Gyürky család származását általában a 17-ik század közepéig viszik fel,¹⁾ midőn István (1637) királyi adományt, György (1652.) pedig címerlevelet nyert.

Nógrádmegye levéltárában „Nemesi iratok VII. 62.” jelzet alatt van egy származási tábla, mely Gyürky Pál kamarásságához készült 1829-ben s mely a családot az 1566-ban elesett Gyürky Lászlóig vezeti fel izenként. A család-

fához mellékeltek s több hivatalos személy által aláírt bizonyítvány az 1629-ben végrendekezett Miklóstól kezdve a leszármazás igazolásánál a bemutatott okiratokra hivatkozik (talán ma is megvannak a gróf Gyürkyeknél), tehát a származást legalább is innen hitelesnek fogadhatjuk el. Mellékelten bemutatjuk a származási táblát teljes szövegében.

A Gyürkyek leszármazása különben az 1732. évi közgyűlési jegyzőkönyv 97. s köv. lapjain található nemesi bizonyítványból is kitűnik.

¹⁾ Kivéve Bártfai Szabó Lászlót, aki a Losonczy Gyürkyeket az Árpádkori eredetű Gyürki Gyürky család kiágazásának tartja, ami legalább is nagyon valószínű (Széchényiek tört.)